

Over de man van de twintigste eeuw

Amsterdam, juli 2020

Beste Zach Carter,

Jij bent een jonge journalist bij de Huffpost en jouw politieke en financiële stukken verschijnen in gerenommeerde Amerikaanse kranten en bladen. Je wilt meer en jouw vrouw adviseert jou daarom vier jaar geleden eens iets groters aan te pakken. Nu weet ik niet of zij zoiets als Keynes en de twintigste eeuw voor ogen had, allicht had ze dan niets gezegd, maar ik ben blij met haar advies. *The Price of Peace. Money, democracy and the life of John Maynard Keynes*, het boek dat een paar weken geleden uitkwam, is jouw prachtige antwoord op haar voorstel. Het doet mij ook goed het te lezen nu er in Europa volop wordt gesproken over de meerjarenbegroting en het herstelfonds dat moet worden opgezet om na de Coronacrisis er weer economisch bovenop te komen. Uit de berichten maak ik op dat mijn eigen minister-president, op de achtergrond goed gesteund door zijn minister van financiën neem ik aan, zich daar nogal als een ouderwetse rekenmeester opstelt. Mr. No No No noemen ze hem in het buitenland al. Van die strenge houding naar andere landen toe, dat overigens breder wordt gesteund in mijn land, is al veel langer sprake. Soms lijkt het principe van waarom

je geld uitgeeft er niet zo toe te doen. Over die, in mijn ogen, hooghartige houding naar landen toe die met van alles te maken hebben (economische crisis, migratie en dus ook Coronacrisis) schaam ik mij ondertussen flink en het komt bij mij over dat we over dit soort zaken nog maar beperkt kunnen nadenken. Wat vond ik het een verademing juist nu jouw boek over Keynes te lezen die met dit soort zaken veel eerder op wereldschaal te maken had en over besteden van geld echt heel anders dacht.

John Maynard Keynes wordt in 1883 geboren, studeert wiskunde en is een zeer talentvolle academicus die zich met waarschijnlijkheidsleer en de economische markt als sociaal fenomeen bezighoudt. Hij voelt zich thuis in het academische wereldje van Cambridge, voert filosofische discussies met Russel en Wittgenstein en is actief lid van de Bloomsbury groep met zijn radicale en tegendraadse gedragscode. Ook Virginia en Vannesa Woolf en Lytton Stratchey behoren tot dit illustere gezelschap waar alles draait om kunst, het goede leven en vrije sex. Keynes lijkt helemaal voor het academisch leven gemaakt ware het niet dat hij vanwege zijn uitzonderlijke capaciteiten door de Engelse overheid wordt gevraagd te helpen. De Eerste Wereldoorlog is namelijk uitgebroken en de Engelse economie (op dat moment nog toonaangevend in de wereld) raakt in een crisis. In zijn nieuwe adviseursrol ontdekt hij dat het in de economie niet alleen om vraag en aanbod en mathematische wetten draait maar dat wat er gebeurt veel meer sociale fenomenen zijn en het heel vaak anders loopt dan je mag verwachten. Een betrouwbare economie is voor hem van meer waarde dan waardeevaste goudstaven die dan nog de economische standaard vormen. Aan het einde

van die Grote Oorlog ligt Europa in puin en is het afhankelijk van Amerikaanse hulp. Keynes leert hoe geld en macht werken en ziet hoe de wereld met deze puinhoop omgaat. Hoe Duitsland het vel over de oren wordt gehaald is voor hem een doorn in het oog. Keynes schrijft *The Economic Consequences of the Peace* en jij, Zach, ziet dit boek honderd jaar later nog steeds als een historisch standaardwerk dat gaat over politieke theorie en economie en een tirade is tegen autocratie, oorlog en zwakke politici die vooruitgang maar niet willen zien. Jij ziet dat het bij Keynes om mensen gaat en niet om crediteuren. Keynes zelf ontwikkelt zich in de twintiger jaren als de belangrijkste econoom van zijn generatie, gaat voor kranten schrijven en zeker in linkse kringen wordt er goed naar hem geluisterd. In deze jaren ontmoet hij zijn vrouw, de beroemde Russische ballerina Lydia Lopokova en laat dan zijn actieve homoleven achter zich. Hij schrijft *The End of Laissez-Faire* en het politieke pamflet *Can Lloyd George do it?*, documenten die wetenschappelijk en politiek van invloed zullen zijn. Keynes combineert conservatieve anti-revolutionaire ideeën met radicale democratische idealen en pleit voor overheden die geld uitgeven om de economie te stimuleren. Want, zo vraagt Keynes zich hardop af, waarom zouden we ons niet vrij en open voelen om te experimenteren, actie te ondernemen en mogelijkheden te onderzoeken? De staat heeft in zijn ogen een actieve rol te spelen wanneer het om geld gaat, zoals hij ook in *Treatise on Money* laat zien. Dat boek maakt zeker onder economen veel los. Wanneer eind jaren twintig in Amerika en Europa de Depressie uitbreekt wordt er op zijn denken teruggegrepen. De Amerikaanse president Roosevelt investeert met z'n New Deal actief in de economie en laat zien dat deze aanpak werkt. Keynes beseft zich dat de economie complex en ingewikkeld in

elkaar zit en om een wetenschappelijke onderbouwing vraagt. Keynes zet met een kleine groep wetenschappers (Robinson, Kahn, Meade en Sraffa) een economische vakgroep op (de 'Cambridge Circle') en neemt de tijd om zijn *General Theory of Employment, Interest and Money* te schrijven, voor velen misschien wel de belangrijkste intellectuele prestatie van die tijd. Het is een moeilijk en obscuur boek dat in 1936 verschijnt en gaat over democratie, macht, psychologie en verandering, laat zien dat er meer is dan aanbod en vraag en dat bronnen en productie net zo belangrijk zijn. De moderne tijd heeft niet zozeer meer met schaarste te maken maar veel meer met vraagstukken van efficiëntie, stabiliteit, sociale rechtvaardigheid en individuele vrijheid. De economie corrigeert zichzelf niet zoals heel lang gedacht is, dat heeft de Depressie wel aangetoond. Het uitgangspunt van Keynes is dan niet zozeer wat we ons kunnen veroorloven maar hoe we willen leven.

Als er iets is waar jijzelf in jouw boek de nadruk op legt is het wel dat Keynes' werk altijd en voortdurend verbonden is met het thema vrede en veiligheid. Hij wist maar al te goed wat er met de Duitsers na 1918 was gebeurd en hij wist wat de gevolgen voor de mensen daar waren. Waar Keynes lang bang voor was gebeurt en de Tweede Wereldoorlog breekt uit. Opnieuw wordt Keynes ingezet om met de Engelse overheid na te denken over hoe geld als wapen tegen oorlog kan worden ingezet, denkt in de nasleep van de oorlog op wereldschaal mee over internationale handel en draagt in zijn eigen land bij aan de opbouw van de verzorgingsstaat.

Voor jouzelf is Keynes meer dan de grootste econoom sinds Adam Smith, zoals vaak over hem wordt gezegd. Jij plaatst hem hoger want volgens jou is er niemand sinds Newton die zich in de wereld op het terrein van politieke en

intellectuele ontwikkeling zo heeft gemanifesteerd als John Maynard Keynes; Keynes die in zijn economisch werk psychologie, geschiedenis, politiek en financiële ervaring combineert zoals niemand ervoor en tot nu toe erna gedaan heeft.

Keynes overlijdt in 1946 en daar had je natuurlijk goed kunnen stoppen met dat iets groters. Daar was ook wel wat voor te zeggen geweest. Echter, daar houdt jouw boek niet op. Naast een beschrijving van het werk en het denken van Keynes gaat jouw boek ook over de economie die door Keynes is beïnvloed. Daarom ga je uitgebreid in op Galbraith bijvoorbeeld, de Amerikaanse econoom die onder Roosevelt heeft gewerkt maar vooral in de zestiger en zeventiger jaren onder Kennedy en Johnson bekend wordt, Samuelson, die met zijn economische tekstboek het denken van Keynes populariseert, en zijn leerlingen Krugman en Stiglitz. Stuk voor stuk economen die in de voetsporen van Keynes staan en zelf vooraanstaande maatschappelijke posities gaan innemen.

Sinds 1936 beheerst Keynes decennialang het denken over economie in de westerse wereld. Maar jij wijst daarbij op iets heel vreemds. Want daar waar Keynes zelf voortdurend geld wilde inzetten om vrede te bewaren, zien we dat groot deel van de investeringen die gedaan worden om de economie te steunen (het idee dat bij Keynes vandaan komt) een militair karakter hebben. Het is het geval bij alle Amerikaanse presidenten, van Truman tot en met Reagan en verder.

In de zeventiger jaren neemt de invloed van Keynes af. Vanaf dan gaat het meer en meer om de neoliberale theorie van Hayek en Friedman. Het is pas in de negentiger jaren

(wanneer Clinton, Blair en in mijn eigen land Paars het voor het zeggen hebben, de vrije handel ruim baan krijgt, de ongelijkheid verder toeneemt en de overheid en het grote geld samenspannen) dat Keynes er niet meer toe doet.

Door het boek heen lees je het wel en heel uitgebreid zelfs, maar aan het einde had ik graag gezien dat je me duidelijk verteld had wat Keynes ons juist nu te vertellen heeft. Maar over deze man van de twintigste eeuw ben je heel uitgebreid. Die eeuw is lang en verloopt uiterst turbulent. Het is er een van oorlogen, crises, armoede en revolutie. Tegelijk is het ook een eeuw van opbouw, welvaart, modernisering, kansen en nieuwe mogelijkheden. Als iemand deze eeuw vormgeeft en hierin centraal staat en als er iemand is waaraan die geschiedenis goed is op te hangen, is het John Maynard Keynes, de econoom uit Engeland. Dat heb jij gedaan. Over hem, zijn ideeën en die twintigste eeuwse wereld schreef jij een formidabel boek dat grote indruk op mij heeft gemaakt. Het boek maakt mij ook duidelijk dat wij in het huidige Europa (dat zelf zo uit het verlangen naar vrede en veiligheid voortkwam) anders tegen investeringen behoren aan te kijken. Niet meer alleen naar dat getal onder de streep maar met het goede leven in vrede voor ogen dat we zolang we leven hebben na te streven.

Grote groet, -Harrie Jonkman

Carter, Z.D. (2020). ***The Price of Peace. Money, democracy and the life of John Maynard Keynes***. New York: Random House, 629 pagina's. 24,49 euro.